

Handläggare:
Peter Dahlberg, 08-508 29 323

Till
Stadsbyggnadskontoret

Program för City

Svar på remiss från Stadsbyggnadskontoret (dnr 2017-06022).

Sammanfattning

Stadsbyggnadsnämnden vill ha synpunkter på förslag om Program för City. I programmet framgår att den stora utvecklingspotentialen i City ligger i användningen och utformningen av det offentliga rummet, med möjligheter och förutsättningar att skapa platser som motsvarar förväntningarna på en storstad samtidigt som stadens särprägel behålls och utvecklas.

I programmet ingår både konkreta frågor och åtgärder som kan genomföras, som t.ex. utvecklingsmöjligheter för befintliga kajområden samt förbättrade möjligheter för cyklister och gående. Koncernledningen och dotterbolagen ser i sammanhanget att attraktiva kontorslokaler i Stockholms centrala affärsdistrikt måste tillåtas öka för att upprätthålla stadens övergripande konkurrenskraft och att framkomlighet för transporter och avfallshantering är viktiga frågor att beakta.

Därutöver har både Fortum Värme och Stockholm Vatten och Avfall ledningar inom programområdet som kan påverkas av de åtgärder som presenteras i Program för City. De behöver därför kontaktas tidigt i de planeringsskedan som uppstår till följd av programmet, för att säkra att framtida drift, underhåll och utbyggnad av ledningarna.

Koncernledningen är sammantaget positiv till det framtagna programmet för City och dess ambitioner om att utveckla stadens intentioner i City ur ett helhetsperspektiv. I Stockholms stads budget för 2017 framgår att staden ska utveckla City samt att framkomligheten för prioriterade transportslag är särskilt viktig.

Ärendet

Stadsbyggnadsnämnden har tagit fram ett program för City för att uttrycka utvecklingen med stadens intentioner ur ett helhetsperspektiv. I programmet redovisas både konkreta frågor och åtgärder som kan genomföras, som t.ex. utvecklingsmöjligheter för befintliga kajområden

I Program för City framgår att den stora utvecklingspotentialen i City ligger i användningen och utformningen av det offentliga rummet, med möjligheter och förutsättningar att skapa platser som motsvarar förväntningarna på en storstad samtidigt som stadens särprägel behålls och utvecklas. Det ska åstadkommas genom en utveckling av bebyggelsen med aktiva bottenvåningar, funktionsblandning och högkvalitativ gestaltning med människan i centrum samt ett kapacitetsstarkt, framkomligt och resurseffektivt trafiksystem, som prioriterar gående, cyklister och kollektivtrafik.

Stadsbyggnadskontoret har remitterat "Program för City" till bl.a. Stockholms Stadshus AB, som i sin tur remitterat vidare till dotterbolagen Stockholms Hamn, Stockholm Vatten, Stockholm Business Region och Fortum Värme. Nedan följer en redovisning av bolagens remissvar i huvudsak. Remissvaren i sin helhet återfinns i bilagorna.

Underremiss

Stockholm Vatten och Avfall AB:s (SVOA) remissvar har i huvudsak följande lydelse: Va-ledningssystemet är över 100 år gammalt och blir alltmer belastat. Att byta ledningar i innerstaden är komplicerat, dyrt och orsakar störningar. Det är därför olyckligt att detta nämns i mycket liten grad. Vid en överdäckning av spårområdet från Centralen till Norra Länken kan huvudvattenledningsnätet och brandvattnet behöva förstärkas.

Ledningar kan komma i konflikt med planer på ombyggt gaturum och måste då flyttas. Därför är det viktigt att strategiskt se över ledningssystemets kapacitet och förnya va-ledningssystemet i samband med omfattande ombyggnader av gaturummet. Den låga detaljeringsgraden i programmet gör dock att det är svårt att förutse utbyggnadsbehov. En hållbar dagvattenhantering kan med fördel åstadkommas i samband med exploateringar och frigöra utrymme i befintliga avloppsledningar.

Dagvatten nämns endast kort i samband med attraktivare stadsrum och urbana ekotjänster. Det är av stor vikt att dagvatten omhändertas på ett hållbart sätt och att ett helhetsgrepp gällande dagvattenhantering görs. Programmet nämner också väldigt lite om klimat och skyfallsproblematik. Vid omvandling av området bör hänsyn tas till det arbete som pågår inom staden för att identifiera risker vid intensiva skyfall.

Bolaget anser vidare att det är olyckligt att avfall endast nämns i förbigående ett fåtal gånger i hela programmet, samtidigt som det inte alls nämns i remissutgåvan för Trafik- och gatumiljöplan för City. Att hämta och transportera bort avfallet i citykärnan är en komplicerad uppgift med många olika faktorer att ta hänsyn till. De viktigaste aspekterna handlar om arbetsmiljö och framkomlighet för fordon.

Bolaget ser att de förslag som nämns om samordning av leveranser och avfallshantering behöver förtydligas. Att samordna avfallstransporter med övrig distributionstrafik är inte lämpligt. Det är t.ex. inte tillåtet att köra färskvaror och avfall i samma fordon av hälsoskäl. Någon annan samordning av avfallshantering utöver befintliga lastfar skulle kräva att staden anordnade omlastningsstationer för avlämnande av avfall, vilket bolaget inte ser som aktuellt.

Hämtning av avfall från lastfar sker i huvudsak från citykärnan. I övrigt hämtas avfall från resten av city i säck eller kärl från varje fastighet, vilket kräver angöringsytor och hämtfordon som tillåter att övrig trafik kan komma fram medan hämtning sker.

I programmet anges att prioritering av gång- och cykeltrafik kommer ske på bekostnad av utrymme för biltrafik. Principen att prioritera gång- och cykeltrafik måste göras med hänsyn som fortsätter att tillåta framkomlighet för avfallsfordon. Flera av de förslag som presenteras skulle kraftigt minska möjligheterna att bortforsla avfall utan att orsaka trafikstörningar, vilket bolaget ser allvarligt på. Förändringar i gatusektioner som innebär att körbanor och angöringsytor minskar på ett sådant sätt som stoppar upp all trafik måste utredas ytterligare med konsekvensanalyser för tunga fordon. För den tillkommande bebyggelsen i City är det av stor vikt att staden tidigt i planeringsprocessen ställer krav på maskinella insamlingssystem där det är möjligt.

Avslutningsvis ser bolaget att PoP-Up återbruk kan bli goda exempel på mötesplatser som ger rörelse och samtidigt visar på hur återbruk och återvinning kan ske i staden utan tillgång till bil (*bilaga 1*).

Stockholms Hamn AB:s remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stockholms Hamn ser att remisserna av Program för City samt Trafik- och gatumuljöplan för City är sammanlänkade och väljer därför att yttra sig över båda remisserna gemensamt. Det är positivt att vattenvägarna och tillgängligheten till stadens kajer lyfts fram i de båda dokumenten. I området som avses i remisserna, City, är det främst Blasieholmen med Strömkajen, Museikajen och Nybrokajen som direkt berör Stockholms Hamn. Stockholms Hamn har inga synpunkter på de delar som avser detta område men vill gärna påminna om att hänsyn i fortsatt planering bör tas till sjötrafiken till och från kajerna, samt eventuell service till de trafikerande fartygen. Bolaget anser i enlighet med remisserna att en förbättrad framkomlighet i city generellt bidrar till en mer tilltalande och attraktiv stad, vilket är viktigt ur ett besöksnäringssperspektiv.

Varje år reser omkring tio miljoner passagerare till och från Stockholm med färjetrafiken och de internationella kryssningsfartygen. Dessa passagerare anländer via Värtahamnen, Frihamnen och Stadsgården och tar sig runt i staden till fots, med kollektivtrafik, med turistbussar och med taxi. De chartrade turistbussarna som på kort tid ska visa upp Stockholm för besökarna behöver god framkomlighet och angöringsplatser i staden. Stockholms Hamn vill därför påminna om att i det kommande arbetet med Program för City samt Trafik- och gatuplan för City även ta hänsyn till denna busstrafik, som är en del av den kollektiva trafiken (*bilaga 2*).

Stockholm Business Region AB:s (SBR) remissvar har i huvudsak följande lydelse:

SBR ställer sig i huvudsak positiv till framlagt förslag. Bolaget vill understryka att den ekonomiska tillväxten i världens ledande tillväxtstäder drivs av väl fungerande centrala affärskvarter med högutbildad arbetskraft, spetskompetens inom forskning och utveckling av infrastruktur.

Det är en hård konkurrens om arbetstillfällena och Stockholms centrala affärskvarter behöver utvecklas och expandera för att kunna stå sig i detta. Storleken, kvaliteten och placeringen av högkvalitativa kontorslokaler i Stockholms centrala affärsområde måste

tillåtas öka för att upprätthålla stadens övergripande konkurrenskraft. En positiv utveckling är också viktig för att säkerställa att det finns lägre kvalificerade arbetstillfällen i både City och stadens övriga delar. Bolaget vill också betona behovet av att verksamheter ska kunna fortsätta att fungera under utveckling och ombyggnation av City.

Även besöksnäringen behöver ett fungerande, attraktivt city som förändras och utvecklas. Inte minst restauranger och levande storstadsmiljöer. Bolaget ser att den snabba tillväxten av utomeuropeiska besökare understryker behovet av att Stockholm utvecklas i en riktning som känns välkomnande för besökare från olika delar av världen. Ny teknik kan användas för att styra flöden och därmed hysa fler människor och samtidigt undvika trängsel. City används för olika evenemang och måste också i framtiden kunna fylla den funktionen. Bolaget poängterar vidare vikten av att staden behöver fler hotell, vilket gäller både i City och på andra platser i staden (*bilaga 3*).

AB Fortum Värme samägt med Stockholms stad remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Bolaget har befintliga ledningar inom planområdet för fjärrvärme och -kyla. För att kunna planera ledningsomläggningar och nya ledningsdragningar samt säkra befintlig drift med få driftstörningar behövs tidig information och samrådsmöten. Åtgärder i Fortum Värmes distributionsanläggningar utförs av Fortum Värme och bekostas av byggherrarna. Bolaget ser att det är viktigt att genomförandeavtal tecknas så tidigt som möjligt för de åtgärder som planeras.

Vad gäller undermarksanläggningar har bolaget inom programområdet befintliga ledningstunnlar som är säkerhetsklassade. Därför behövs även där tidig information och samrådsmöten då förstärkningsarbeten inom befintliga ledningstunnlar kan komma att bli nödvändiga. I övrigt är också bolagets gasnät till stora delar utbyggt inom området med möjlighet för anslutning av t.ex. restauranger (*bilaga 4*).

Koncernledningens synpunkter

Koncernledningen ser positivt på programmets syfte att uttrycka en utveckling av stadens intentioner i City ur ett helhetsperspektiv. I Stockholms stads budget för 2017 framgår att staden ska utveckla city, samt att det är särskilt viktigt med framkomlighet för prioriterade transportslag.

SBR ser att det är en hård konkurrens om arbetstillfällena och att Stockholms centrala affärskvarter behöver utvecklas och expandera för att kunna stå sig i detta. Därför ser koncernledningen, liksom SBR att attraktiva kontorslokaler i Stockholms centrala affärsdistrikt måste tillåtas öka för att upprätthålla stadens övergripande konkurrenskraft.

Koncernledningen konstaterar att Fortum Värme, liksom SVOA har befintliga ledningar inom programområdet. Därför är det viktigt att bolagen kontaktas tidigt i de planeringsskedan som uppstår för att säkra att framtida drift, underhåll och utbyggnad av ledningarna inte störs av de åtgärder som Program för City kan tänkas leda till.

SVOA lyfter fram att det är viktigt att strategiskt se över va-ledningssystemets kapacitet och förnya systemet i samband med den omfattande ombyggnad av gaturummet som programförslaget redovisar, och att hänsyn bör tas till det arbete som pågår inom staden för att identifiera risker vid intensiva skyfall. Vidare ser SVOA att avfallsfrågorna endast nämns i förbigående ett fåtal gånger i hela programmet och att det är viktigt att avfallsfrågorna behandlas mer djupgående vad gäller tillgänglighet för främst sophämtning, vilket koncernledningen instämmer i. Vidare poängterar SVOA att det inte är lämpligt att samordna avfallstransporter med övrig distributionstrafik, som programmet föreslår.

Koncernledningen anser, vilket Stockholms Hamn också anför avseende sjötrafiken till och från kajerna, att det är viktigt att det finns god framkomlighet och anlösningsplatser i staden för besöksnäringen och de chartrade turistbussar som på kort tid ska visa upp staden. De möjligheter som anges i programmet bör därför inför kommande beslut analyseras både övergripande och mer djupgående, för att också säkerställa att sophantering, tillgänglighet för besökare samt va-frågor och andra frågor som kan vara aktuella är tillräckligt belysta.

Med beaktande av framförda synpunkter ställer sig koncernledningen sammantaget positiv till förslaget om Program för City. För mer utförliga och kompletterande kommentarer hänvisar koncernledningen till bolagens remissvar.

Jonas Schneider
Vice VD

Bilagor

1. Remissvar Stockholm Vatten och Avfall AB
2. Remissvar Stockholms Hamn AB
3. Remissvar Stockholm Business Region AB
4. Remissvar AB Fortum Värme samägt med Stockholms stad

REMISSVAR - Samrådshandling för Program för city, dnr 2017-06022

MED ANLEDNING AV ER BEGÄRAN OM YTTRANDE I RUBRICERAT ÄRENDE MEDDELAR STOCKHOLM VATTEN OCH AVFALL FÖLJANDE, DELS RÖRANDE VA-LEDNINGSSYSTEMET OCH DELS RÖRANDE AVFALLSHANTERINGEN.

VA-ledningssystemet

Allmänt om VA-ledningar

VA-systemen är framväxta i den täta innerstaden under över ett sekel och dessa försörjningssystem blir alltmer belastade - dels har vi den ständiga förtätningen som sker av staden och dels har vi förväntade klimatförändringar med intensivare nederbörd. Att byta ledningar i innerstaden är både komplicerat och dyrt och orsakar stora störningar. Det är därför olyckligt att detta nämns i mycket liten grad i programhandlingen.

- I ett sådant här omfattande programförslag är det viktigt att strategiskt se över utformningen av bef va-ledningssystem, bl a beräffande ledningarnas kapacitet
- Önskvärt vore att ta ett helhetsgrepp vid omfattande ombyggnad av gaturummet med trädalléer och andra typer av överbyggnader/konstruktioner och inte lämna t ex 100 år gammal infrastruktur inunder, d v s förnya va-ledningssystemet
- En duplicering av avloppsledningssystemet inom City bör utföras där så är möjligt i samband med en så omfattande ombyggnad av gaturummet som programförslaget redovisar
- Många ledningar kan komma i konflikt med planer på ombyggt gaturum och måste då flyttas
- Den fortfarande relativt låga detaljeringsgraden gör att det fortfarande är svårt att förutse och planera va-verksamhetens utbyggnadsbehov utifrån förslaget till Program för City

Avloppshantering, spill- och dagvatten

En stor del av avlopps nätet i innerstaden är av kombinerat slag vilket innebär att både spillvatten från hushåll och dagvatten samsas i samma ledning. En översvämning innebär därför en översvämning av både spillvatten och dagvatten i källare och på gator. När befolkningen ökar och med bakgrund av klimatförändringarna så måste en mer hållbar dagvattenhantering komma på plats. Detta görs med fördel i samband med exploateringar och kan frigöra utrymme i befintliga avloppsledningar för att kunna hantera en ökad spillvattenmängd. Staden har antagit en åtgärdsnivå vid ny- och större ombyggnation avseende dagvattenhantering vilken programmet bör hänvisa till.

Det kan också nämnas att all ökad belastning av såväl dagvatten som spillvatten ökar bräddning till recipienten om ingenting görs. Höga vattennivåer i recipienter eller lokala marköversvämningar påverkar dessutom alltid avloppssystemets möjlighet att avleda avloppsvatten och dagvatten.

På sidan 81 nämns "ett varmare och blötare klimat" men inga kopplingar till nödvändig hantering av dagvatten på ett hållbart sätt görs. Med hållbart menas dels att dagvatten fördröjs och utnyttjas som resurs till växtbäddar, gröna tak m.m, men också att evakueringsvägar planeras för vattnet då alla ledningar går fulla för att undvika översvämningar. Det beskrivs lite under avsnittet "Grönstruktur" men SVOA skulle t ex föredra "Växtbäddar ska utformas så de bidrar till att fördröja dagvatten" framför "Växtbäddar *kan* utformas..." Detta tas bättre upp i den översiktsplan som också är på gång för Stockholm.

På sidan 31 och 77 borde även försörjande infrastruktur t.ex. VA, el, tele liksom avfallshantering tas upp när man pratar om "Stadens flöden".

Dagvatten nämns endast kort i "Program för City - Samrådshandling 2017-05-17" i samband med attraktivare stadsrum och urbana ekotjänster. När Stockholm växer och förtätas ökar andelen hårdgjorda ytor vilket gör att vattnet rinner av snabbt och drar med sig föroreningar. Med gällande krav på vattenkvalitet i sjöar och vattendrag och med en framtida ökning av häftiga regn och skyfall är det av stor vikt att dagvatten omhändertas på ett hållbart sätt.

Dagvattenhanteringen för programområdet ska utformas utifrån i Stockholms stads dagvattenstrategi "Stockholms väg till en hållbar dagvattenhantering", beslutad av kommunfullmäktige i mars 2015. Dagvattenstrategin förordar en hållbar hantering av dagvatten, på såväl kvartersmark som allmän platsmark.

I slutet av 2016 antogs en Åtgärdsnivå för dagvattenhantering av Stockholms stads tekniska nämnder. Måttet är ett sätt att möta miljö kvalitetsnormerna för vatten samtidigt som det tydliggör vad som avses med strategins hållbara dagvattenhantering. Åtgärdsnivån gäller i samband med ny- och större ombyggnation och skall tillämpas inom kommande projekt inom programområdet.

För att få en helhetsbild av dagvattensituationen för programområdet är det av stor vikt att ett helhetsgrepp gällande dagvattenhantering görs.

Staden har planeringsansvar och ska se till så att planer skapar förutsättningar för en hållbar dagvattenhantering. I detta ingår lokala lösningar för normala flöden liksom höjdsättning och placering av byggnader för att klara mer extrema nederbördstillfällen. Stockholm Vatten och Avfalls ansvar sträcker sig till att omhänderta flöden, enligt standard för VA-branschen.

Skyfallsproblematik och klimatanpassning nämns också endast kort i Program för City - Samrådshandling 2017-05-17., exempelvis står att "För att minska stadens påverkan på miljö och klimat, och för att hantera effekterna av klimatförändringarna,

behöver utvecklingen i City ha fokus på hållbart stadsbyggande." Programmet nämner väldigt lite om hur detta hållbara byggande utifrån klimat och skyfallsproblematik ska genomföras. Det finns en skyfallsmodell framtagen för Stockholm Stad som visar på större översvämningsområden och stora flödesvägar inom och genom programområdet. Vid omvandling av området bör hänsyn tas till detta. I samband med programarbetet är det ett ypperligt tillfälle att klimatanpassa Stockholms befintliga miljö för att hantera framtida utmaningar. I denna planering bör arbetet med utvecklingen av skyfallsmodellen, som pågår inom Stockholms klimatanpassningsgrupp som leds av Stadsledningskontoret, inkluderas.

Lösningar för hållbar dagvattenhantering och klimatanpassning kan bidra med nya attraktiva inslag i stadsmiljön

Vattenförsörjning

Det bedöms att beskrivna åtgärder i programförslaget inte medför några större problem med vattenförsörjningen via det befintliga vattenledningsnätet.

Undantag är om:

- spårområdet överdäckas hela vägen från Centralen till Norra Länken. Vid en sådan överdäckning kan befintligt huvudvattenledningsnät komma att behöva förstärkas.
- behovet av brandvatten behöver ökas t ex genom större sprinklerbehov

Avfall

Avfallshantering är en del av stadens infrastruktur och en grundförutsättning för att stadens ska kunna förtätas med bibehållen kvalitet och hög service. I den nya Avfallsplanen för år 2017-2020 som antogs den 3 april anges i ett av huvudmålen att *Avfallshantering ska vara en självklar del i stadens fysiska planering*. Av det skälet är det olyckligt att avfall endast nämns i förbigående ett fåtal gånger i hela programmet, samtidigt som avfall inte alls nämns i remissutgåvan för trafik- och gatumiljöplan för City.

Att hämta och transportera bort avfallet i citykärnan är en komplicerad uppgift med många olika faktorer att ta hänsyn till. De viktigaste aspekterna handlar om arbetsmiljö och framkomlighet för fordon.

I programmet nämns avfall med hänvisning till framkomlighetsstrategin på sid. 77 att: *"Transportsystemet kompletteras med lösningar för miljö-och resurseffektiv logistik genom till exempel samordning av leveranser och avfallshantering"*. Förslag på hur detta kan konkretiseras anges ej vidare.

Att samordna avfallstransporter med övrig distributionstrafik är inte rimligt eller lämpligt på grund av både mängden avfall som genereras och dess sammansättning. Det är exempelvis inte tillåtet att ex, köra färskvaror och avfall i samma fordon av hälsoskäl. Sådan samordning är därmed direkt uteslutet.

Någon övrig form av samordning av avfallshantering utöver befintliga lastfar skulle kräva att omlastningsstationer eller andra gemensamma uppsamlingsplatser där flera fastighetsägare skulle kunna lämna sitt avfall skulle anordnas av staden, vilket bolaget inte ser som aktuellt.

Hämtning av avfall från lastfar sker i huvudsak från citykärnan. I övrigt hämtas avfall från resten av city i säck eller kärl från varje fastighet, vilket kräver angöringsytor eller att hämtfordon iallafall kan stanna på gatan på ett sätt som tillåter att övrig trafik kan komma fram medan hämtning sker.

I programmet anges att prioritering av gång- och cykeltrafik kommer ske på bekostnad av utrymme för biltrafik. Principen att prioritera gång cykel måste göras med hänsyn som fortsatt tillåter framkomlighet för avfallsfordon. Flera av de förslag som presenteras skulle kraftig minska möjligheterna att bortforsla avfall utan att orsaka trafikstörningar, vilket bolaget ser allvarligt på.

Förändringar i gatusektioner som innebär att körbana och angöringsytor minskar på ett sådant sätt som inte möjliggör att fordon kan stanna utan att stoppa upp all trafik måste utredas ytterligare. Bolaget ser därför att en konsekvensanalys görs med särskilt fokus på de gator där framkomlighet för tunga fordon påverkas, ex genom att enkelrikta, smala av eller endast tillåta specifika trafikslag ex kollektiv, gång och cykeltrafik på vissa gator.

När staden förtätas och fler bostäder och verksamheter tillkommer ökar avfallsmängderna och därmed behovet av borttransport. För den tillkommande bebyggelsen i City är det av stor vikt att staden tidigt i planeringsprocessen styr och ställer krav på maskinella insamlingssystem där det är möjligt.

Att använda markanvisningsavtal för att ställa krav på insamlingssystem, ex för stationär sopsug ser bolaget som det viktigaste styrmedlet för större områden som nyexploateras till exempel den framtida framväxten av Västra City.

I övrigt kan mobila sopsugsanläggningar användas både i befintlig och vid ny bebyggelse där utrymme för manuell hämtning är begränsat.

Att anlägga stationär sopsug med terminal i befintliga garage eller bergtrum är ytterligare ett konkret sätt minska transporter i innerstaden samtidigt som stora mängder avfall från flera fastigheter transporteras maskinellt till en central hämtplats. Det innebär att ytor som hade krävts för uppsamling av hushållsavfall i kärl eller säck istället kan frigöras och nyttjas till annat. Även om stationär sopsug löser en del av avfallshantering behöver det alltid kompletteras med utrymmen i fastigheten för att omhänderta det avfall som inte kan gå sopsugen, ex grovavfall, verksamhetsavfall och olika förpackningsmaterial.

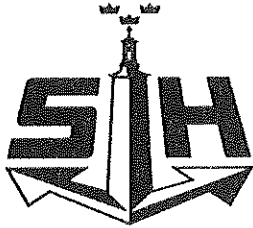
Avslutningsvis bör det fortsatta arbetet med programmet för City även inkludera konkreta förslag om hur s.k. "wasted space" kan omvandlas till mötesplatser. Hållplatser för mobila miljöstationer eller tillfälliga uppställningsplatser av PoP-Up återbruk kan bli goda exempel på mötesplatser som ger rörelse och samtidigt visa på hur återbruk och återvinning kan ske i staden utan tillgång på bil.

Med vänliga hälsningar

Krister Schultz

VD

Kopia: VD, SI, Avfall, L, P, LR, LT, LU, PI, PSP

Till Stockholms Hamn AB:s styrelse

Remiss av Program för City samt Trafik- och Gatumiljöplan för City

Bakgrund

Ärendet

Stockholms Hamnar har tagit emot remisserna av Program för City samt Trafik- och gatumiljöplan för City från Stockholms Stadshus AB för besvarande senast 2017-08-24 respektive 2017-08-21. Program för City är ursprungligen remitterad från Stadsbyggnadskontoret och Trafik- och Gatuplan för City är remitterad från Trafikkontoret, men Stockholm Stadshus AB håller ihop svaren från bolagen.

Stockholms Hamnar har tagit del av remisserna och väljer att yttra sig över dessa båda remisser samlat, i de delar som berör Stockholms Hamnar, eftersom synpunkterna är övergripande och rör båda ärendena.

Förslaget

Stadsbyggnadskontoret har upprättat ett förslag till *Program för City*. Programmet syftar till att uttrycka Stockholms stads intentioner för utvecklingen av City ur ett helhetsperspektiv. Programmet illustrerar hur *Vision för City 2030* kan konkretiseras och utgöra stöd, vägledning och verktyg för samtliga aktörer i den kommande planeringen av Citys utveckling. Programmet redovisar både konkreta frågor och åtgärder som enkelt kan genomföras, och större frågor som kräver ytterligare fördjupning och kan genomföras i ett längre perspektiv.

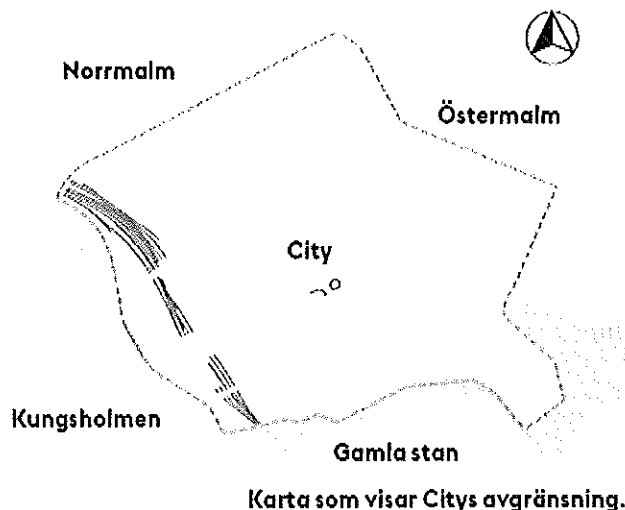
Förslaget är uppdelat i två huvuddelar. Den första beskriver riktlinjer för den fortsatta utvecklingen i City och kan sammanfattas i följande fem punkter:

- Upplevelserikt – människan i centrum
- Unika möjligheter – mer stad
- Starkt näringsliv – mångfald av utbud
- Navet för stadens flöden
- Vattnet – stadens signum

Den andra beskriver förutsättningarna för riktlinjerna och går mer i detalj in i stadens karaktär; kulturmiljö, bebyggelse, stadsbilden, stråk- och rörelsemönster, besöksnäring, mötet med vatten m.m.

Trafikkontoret har på uppdrag av kommunfullmäktige i Stockholm tagit fram ett förslag till *Trafik- och gatumiljöplan* för City. Utgångspunkten är Vision för City som antogs 2012, och som ska fungera som ett ramverk och inspirationskälla för Citys utveckling. Trafik- och gatumiljöplanen ska visa hur visionen skulle kunna implementeras. Förslaget innehåller en beskrivning av City idag, pågående och planerade projekt samt idéförslag på hur olika gator och områden kan utformas.

Det geografiska område som avses i de båda remisserna framgår från bilden nedan:

Program för City och Trafik- och Gatuplanen finns att laddas ner via denna länk:
<http://vaxer.stockholm.se/omraden/norrmalm-vision-city/>

Stockholms Hamn AB:s synpunkter

Det är positivt att vattenvägarna och tillgänglighet till stadens kajer lyfts fram i de båda dokumenten, vilket också ligger i linjer med Stockholms Hamnars kajstrategi. I området som avses i remisserna, City, är det främst Blasieholmen med Strömkajen, Museikajen och Nybrokajen som direkt berör Stockholms Hamnar. Stockholms Hamnar har inga synpunkter på de delar som avser detta område men vill gärna påminna om att sjötrafiken till och från kajerna, samt eventuell service till de trafikerande fartygen, bör tas hänsyn till i den fortsatta planeringen.

De båda dokumenten ger förslag på hur framkomligheten i City kan förbättras, genom att gång- cykel och kollektivtrafik prioriteras i enlighet med Stadens framkomlighetsstrategi. En förbättrad framkomlighet i city generellt bidrar till en mer tilltalande och attraktiv stad, vilket är viktigt ur ett besöksnäringssperspektiv.

Varje år reser omkring 10 miljoner passagerare till och från Stockholm med färjetrafiken och de internationella kryssningsfartygen. Dessa passagerare anländer via Värtahamnen, Frihamnen och Stadsgården och tar sig runt i staden till fots, med kollektivtrafik, med turistbussar och med taxi. De chartrade turistbussarna som på kort tid ska visa upp Stockholm för besökarna behöver god framkomlighet och anöringsplatser i staden. Stockholms Hamnar vill därför påminna om att i det kommande arbetet med Program

för City samt Trafik- och gatuplan för City även ta hänsyn till denna busstrafik, som är en del av den kollektiva trafiken.

Förslag

Styrelsen föreslås besluta

att som svar på remisserna åberopa och överlämna upprättat tjänsteutlåtande.

Stockholm den 14 augusti 2017

Johan Castwall
VD

Stockholm

Business Region

Handläggare: Thomas Andersson
Tel: 08-508 285 17
E-post: thomas.a.andersson@stockholm.se

Svar på samråd om Program för City, stadsdelen Norrmalm och del av Östermalm, Dnr 2017-06022

Stockholm Business Regions förslag till beslut

Stockholm Business Region överlämnar följande tjänsteutlåtande som svar på remiss om Program för City.

Ärendet anmäls som kontorsyttrande på styrelsens sammanträde den 19 september 2017.

Olle Zetterberg

Thomas Andersson

Ärendet

Stadsbyggnadsnämnden har till Stockholm Business Region översänt inbjudan till samråd om förslag till Program för City, stadsdelen Norrmalm och del av Östermalm, Dnr 2017-06022.

Stadsbyggnadskontoret har upprättat ett förslag till Program för City. Programmet syftar till att uttrycka Stockholms stads intentioner för utvecklingen av City ur ett helhetsperspektiv. Svar på samrådet ska vara Stadsbyggnadskontoret tillhanda senast den 31 augusti 2017.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av Visit Stockholm.

Stockholm Business Regions analys och bedömning

Stockholm Business Region är i huvudsak positiv till framlagt program för City. Bolaget vill understryka att den ekonomiska tillväxten i världens ledande tillväxtstäder drivs av väl fungerande centrala affärskvarter i kombination med högutbildad arbetskraft, spetskompetens inom forskning och utveckling, utveckling av infrastruktur och ny teknikutbyggnad. Stockholm ej undantaget.

Den prognostiserade sysselsättningsökningen för Stockholms centrala affärskvarter (CBD) kommer inte att tillgodoses inom befintligt CBD-område med tanke på dess nuvarande fastighetsegenskaper och omfattning. Detta kan komma att påverka stadens framtida ekonomiska tillväxtutsikter och övergripande konkurrenskraft gentemot andra städer.

Ett arbetstillfälle i CBD har en positiv jobbmultiplikator och bidrar i sig med en högre andel till den totala ekonomin än ett arbetstillfälle beläget i annan del av staden. Risken att inte förbättra eller expandera det nuvarande utrymmet i Stockholms centrala kvarter kan enligt framtagna sysselsättningsprognoser leda till arbetsförluster om 30% år 2035.

Det är en hård konkurrens om de högkvalitativa arbetstillfällena och det är viktigt att Stockholms centrala affärskvarter utvecklas och expanderar för att kunna stå sig i den konkurrensen. Dessa jobb kommer inte kunna delas med andra delar av Stockholms län eller till andra svenska städer. Finns arbetstillfällena inte i CBD kommer de lockas till andra skandinaviska eller europeiska städer. Storieken, kvaliteten och placeringen av högkvalitativt kontorslokaler i Stockholms CBD-område måste tillåtas öka för att upprätthålla stadens övergripande konkurrenskraft. Nytt utrymme kommer att behövas för att möta den förväntade ökade sysselsättning. För att vara lika konkurrenskraftig som andra europeiska städer måste Stockholms CBD expandera. Utvidgning av kontor i CBD-området är en förutsättning för staden att attrahera högre kvalificerad arbetskraft än den som kan lockas till de perifera områdena i staden. En positiv utveckling i CBD ger en positiv jobbmultiplikator som kommer att vara viktig för att säkerställa att en bredare del av befolkningen också kan erbjudas lägre kvalificerade arbetstillfällen i CBD samt i stadens övriga delar. Samtidigt vill bolaget betona behovet av att verksamheter kan fortsätta att fungera även under utveckling och ombyggnation av City.

Även besöksnäringen behöver ett fungerande, attraktivt city som förändras och utvecklas. Inte minst restauranger och levande storstadsmiljöer. Det är det urbana som lockar. Det finns behov av ytterligare internationellt konkurrenskraftiga inslag och det är nödvändigt att tänka mer kosmopolitiskt kring besökare. Bolaget ser den snabbaste tillväxt från de utomeuropeiska besökarna vilket understryker behovet av att Stockholm utvecklas i en riktning som känns välkomnande för besökare från olika delar av världen. Det kan bl.a. handla om information och hänvisningar på olika språk.

För att kunna möta behovet av att fler samsas om utrymmet i City bör ett hållbarhetsperspektiv läggas på utvecklingen där ny teknik kan användas för att styra flöden och därmed kunna hysa fler människor på samma yta samtidigt som trängsel kan undvikas. Nyttjandet av ny teknik har samtidigt en positiv effekt eftersom Stockholm är känt som en tekniktung stad. Genom teknik som är synlig och användbar blir det ett konkret bevis för en av stadens styrkor, inte minst för tillfälliga besökare.

City är stockholmarnas vardagsrum i hög grad och det tar sig uttryck i att City används för olika evenemang. Som exempel på sådana evenemang bara under våren 2017 finns ceremonin efter attacken på Drottninggatan och hyllningen av hockeylandslaget efter VM i hockey. City måste kunna fylla den funktionen även fortsatt.

Bolaget vill också poängtera att staden behöver fler hotell. Det gäller såväl i City som på andra platser i staden. Bolaget prioriterar två- och trestjärniga hotell, men vi har också behov av ytterligare minst ett lyxhotell.

SLUT

Till Stadshus AB
Att: Sara Wallin/ Peter Dahlberg

Angående remiss/ samråd – Program för City

Fortum Värme anför följande till remissens besvarande:

Fjärrvärme/Fjärrkyla: Inom planområdet finns befintliga fjärrvärme- och/eller fjärrkylaledning. För att kunna planera ev. ledningsomläggningar och nya ledningsdragningar samt säkra befintlig drift med så få driftstörningar som möjligt är det bra med tidig information och samrådsmöten. Åtgärder i Fortum Värmes distributionsanläggningar utförs av Fortum Värme och bekostas av byggherre enligt gällande avtal, viktigt att vi tecknar genomförandeavtal snarast möjligt. I övrigt ingen erinran.

Kontaktperson är Christian O Jensen, tel. 0727 44 81 32.

Undermarksanläggningar: Inom planområdet finns befintliga ledningstunnlar vilka är säkerhetsklassade. Bra med tidig information och samrådsmöten då förstärkningsarbeten inom befintliga ledningstunnlar kan komma att bli nödvändig. I övrigt ingen erinran.

Kontaktpersoner för undermarksanläggningar är Björn Svensson, tel. 070 262 05 09 & Erik Magnusson, tel. 070 364 64 06.

Stockholm Gas: Gasnätet är till stora delar utbyggt inom området. Möjlighet finns för anslutning av tex. restauranger. I övrigt ingen erinran.

Kontaktperson för Stockholm gas är Markku Haaparanta, tel. 08 671 78 76.

Med vänlig hälsning,

AB Fortum Värme samägt med Stockholms stad